

передсмертній агонії він вилазить нагору залізної ширми, немов на трибуну, і, граційно помираючи, передає свисток – символ влади – своєму наступнику.

Вистава завершується абсолютною тишею, темрявою та спустошенням. Тиран помер, як і хотів, дійшовши до краю, до завершення... Збагнувши беззмистовну порожнечу власного буття. Скільки в історії було таких «людо-

жерів», і скільки ще буде? Можливо, такі «істоти» приходять на Землю, щоб людство дорослішало, прокидалося та вчасно робило свій вибір. Жахає, що кожен з таких тиранів здатен захоплювати своїми абсурдними ідеями не тільки маленькі бункери, а й цілі країни, народи, що змушені десятиліттями потопати у брехні, темряві та крові.

Бог створив цапа, а чорт – кацапа

Вікторія Котенок

Іван Потапов, Борис Орлов та Ілля Чопоров у виставі «Цап-ка-цап» Ірини Малоліти. Режисер Андрій Білоус. Київський Молодий театр.

Першою прем'єрою воєнного часу в Молодому театрі стала музична казка «Цап-ка-цап». Та це не просто інсценізація української народної казки про примхливу Козу-дерезу, метою якої є відволікти дітей від війни і тривожних буднів. А сучасне злободенне переосмислення відомого твору, яке захоплює асоціаціями на нинішні події в Україні, спонукає до роздумів, аналізу й конкретних висновків як дітей, так і батьків. Сама назва говорить, хто є головним героєм дійства, звідки він родом і яка його сутність. Керівник театру Андрій Білоус до початку війни ставив «Ідіота» за Достоевським, завершувати якого відмовився після 24 лютого. А також зняв з репертуару 13 вистав за російськими авторами. На другий місяць війни, коли режисер з невеликою групою працівників театру вийшов на роботу, вони змогли поновити лише одну виставу (більшість акторів перебувала за кордоном) та створити концерт «Нескорені». Згодом у них виникла ідея поставити

«Цап-ка-цап» Ірини Малоліти за мотивами казки «Коза-Дереза»
 Режисер Андрій Білоус
 Художник Борис Орлов
 Композитор Ілля Чопоров
 Хореограф Ніна Змерзла
 Актори: Іван Потапов (Дід), Ірина Малоліта (Баба), Борис Орлов (Цап), Ілля Чопоров (Чорт), Дмитро Третьяков (Горобець), Дар'я Грачова (Хмарка, Зайчик), Ксенія Нікішина (Хмарка, Білочка), Альона Якименко (Хмарка, Лисичка), Дар'я Якушева (Онучка, Білочка), Орест Пасічник (Вовк), Сергій Пащенко (Ведмідь), Максим Зіневис (Рак), Роман Новак (Рак).
 Київський Молодий театр. Прем'єра – 31 липня 2022.

саме казку, аби емоційно підтримати дітей під час війни. Дружина режисера Ірина Малоліта створила віршований сценарій за мотивами української народної казки і вдихнула у неї нові сенси. Сценографію режисер з художником Борисом Орловим створювали зі списаних декорацій. Деякі костюми перешивалися зі старих, а частина – шилися з нуля. І хоча вистава створювалася на ентузіазмі, тим не менше, оформлення вийшло більш ніж пристойним, як і музичне (Ілля Чопоров) та пластичне вирішення (Ніна Змерзла). Тож спільно з яскравими акторськими роботами (більшість ролей грають випускники Білоуса) вийшла якісна оригінальна постановка, що складається з двох дій, які можна грати як дві окремі вистави.

У першій дії ми бачимо небесну домівку Всевишнього, яка створена у давньогрецькому стилі: в глибині сцени – фасад грецького храму з колонами (спрощена версія Парфенону), справа і зліва підвішені небесні світила – сонце

Ірина Малоліта, Іван Потапов та Дар'я Якушева у виставі «Цап-ка-цап»

Дар'я Грачова і Роман Новак у виставі «Цап-ка-цап»

і місяць, костюми у героїв – грецькі хітони, на голові у них – вінки з лавровими листками. Але все це з вкрапленнями українських національних елементів (вишиванок, орнаментів, головних уборів, шкіряних чобіт, прикрас тощо), фольклору і гумору, що переносить дійство з Греції в Україну. Ба, навіть на саму найвищу її точку – Говерлу, яка часто окутана хмарами.

Таким чином Дід з казки про «Козу-дерезу» у версії Ірини Малоліти став Богом (такий собі Зевс), Баба – його дружиною (Гера), Внучка – підростаюча Богиня (Афродіта). Їхнім повсякденним почтом є три Хмарки (Музи), які допомагають порадами, передають новини, розважають піснями тощо. Дія відбувається у наш час, тож Бог, як сучасна людина, користується смартфоном і в новинах вичитує мудрість, що найкращим продуктом, аби не старіти і залишатися довго молодим, є молоко. Тож він спускається на землю і на базарі у Чорта купує Козу. Але, як кажуть, який продавець – такий і товар. Чорт, аби здихатися обридлого Цапа (з Тайги), якого виграв у попа, робить з нього козу і як вмілий рекламщик переконує Бога у тому, що вим'я «наросте, як годувати».

А далі все за сюжетом відомої казки: хто б не випасав Козу, вона все-одно голодна, нещасна, ну і, звичайно, не давала бажаного молока. Вивела на чисту воду норавливу «кізоньку» Баба («на воротях у червоних чоботях»), і коли вся родина скинула Цапа з неба на землю, у домі знову запанував мир і лад. Фінальна пісня першого акту звучить більше для дітей:

*«Буде кріпка в нас родина, тримаймося купи.
А хто буде нам брехати, виженемо з хати».*

Бо дорослий глядач чітко прослідковує в подіях казки зовсім недавні події – інформаційної війни (брехні, вигадок, маніпуляцій), яку веде росія з 2014 року (а якщо заглибитися в історію, то вже не одне століття). В образі Цапа прочитуються прикидання загарбника як «доброго сусіда» чи «брата», який, насправді, вже давно за спиною тримав ножа.

У другому акті ця ідея має продовження. Дія – на землі. Грецький храм трансформується у лісову зайчикову хатинку, в яку і поселився непроханий гість – Цап. Перед тим за капусту він продав свою душу Чорту (як Фауст Ди-

яволу), за що той зробив з нього могутнє і страшне чудовисько. Тут і натяків особливих не потрібно глядачам – події казки цілком відповідають нинішнім діям росії, яка з 24 лютого намагається захопити і знищити нашу країну. Як і в казці, Зайчику (тобто Україні) намагаються допомогти лісові звірі (інші країни): Білочки (Польща, Литва), Лисичка (Туреччина), Вовк (Франція) і навіть сам Ведмідь (Америка). Але Чортяка зробив з простого Козла такого Демона (з довжелезними руками і ногами, моторошним голосом), що усі тварини лякаються і відступають. А тут ще й Горобець (актору вдається спародіювати голос і поведінку Олександра Лукашенка) усім на вухо брехню нашіптує про те, що у Зайця «на городі токсична морква, а в голові несостиковка», і, взагалі, «ввечері, часов у шість, Зайчик усіх з'їсть».

І в той самий момент, коли, здається, ніхто Зайчикові не допоможе, приходить Рак-козак (костюм у стилі мілітарі). А «у Рака-козака і чорт танцює гопака»: разом вони здолали жаховисько, відбудували хатку і повісили на двері великий замок (подарунок від Вовка). Мораль цієї дії проста: треба зачиняти свої двері (читай – кордони) на замок, довіряти, але перевіряти наміри «сусідів», цінувати і боротися за свою хатинку (землю, країну), бо вона є твоїм маленьким раєм, бути чесним і відважним, щоб тебе поважали, допомагали у скрутну хвилину.

У цій виставі відчувається акторська ансамблевість: кожен актор на своєму місці, точне попадання в образи за типажем і внутрішньою органікою, спільний ентузіазм і запал. Але хочеться відзначити Бориса Орлова у ролі Цапа. Пластикою, мімікою, голосом йому напрочуд точно вдалося створити образ брехливого, нищого і продажного козла, який з себе вдає козу, а потім чудовисько. Спостерегаючи за його грою, пригадалося українське прислів'я: «Бог створив цапа, а чорт – кацапа». Навіть Бог не зміг його перевиховати, а в руках чорта він перетворився на жалюгідне створіння. А якщо розібратися у слові «кацапа», то з більшості мов воно перекладається як м'ясики, деспот, кат. І сьогоднішня війна стала прямим підтвердженням сутності росіян. А творцям вистави «Цап-ка-цап» вдалося точно це передати через дитячу казку.